

Öar som livmödrar i fokus

Recension
Facklitteratur

I sin senaste öbok gör Anders Källgård även nedslag i Finland, bland annat på Kökar. Där bor Christian Pleijel som också skrivit en bok om skärgården.

"Jag älskar öar." Deklarationen inleder Förordet till Anders Källgård's magnum opus *Sveriges öar*, en veritabel bibel, som i tur och ordning lyfter från drygt 1200 blågulna öar i olika storlek.

En guldgruva för varje neso-fil - älskare. Ordet har jag lärt mig av Källgård, likare i Varberg när han inte reser omkring. Hans odyssey över jordklotet har jag följt sedan 1986 då *Myteristernas ättlingar* kom ut, en praktbok om Pitcairn, ön längst borta.

Pitcairn är endast en, öarna i Sverige sammanlagt 267 570. Ett världsurek, men av EU med sina bisarra regler reducerat till 25.

Uppgifterna står att finna i Källgård's nyutgivna bok *Öar i Europa*. För att uppfylla EU:s stipulationer krävs en kvadratkilometers areal, en kilometers avstånd från fastlandet och minst 50 personer bosatta året om.

Ett drygt hundratal öar, av vilka en övervägande del torde simma genom maskorna i EU:s nät, presenteras i den nya boken. I 33 korta kapitler skildras öar i öster, lika många kapitler behandlar motsvarigheter i söder respektive väster plus en epilög.

Uppdelningen för tanken till Dantes *Den gudomliga komedin*. Målet den här gången har inte varit att ge en heltäckande bild, andra faktorer har spelat in. Ibland möjligen slumpen, däremellan ekon från historia och myt. Puck Munthes undersköna Capri.

Alexandre Dumas den äldres Monte Cristo, en oländig ö utan fast befolkning. Kihnu i Rigabukten, även stavat Kynö, hemvist för Europas sista matriarkat. Helgoland, som tyskarna en gång erhöi i utbyte mot Zanzibar - "som att avstå en byxknapp mot en hel kostym".

Burgh Island vid engelska syd-kusten, Agatha Christies Nigger Island, senare omdöpt. Ett omtyckt turistmål, med ett gammaldags hotell där **Winston Churchill** och Beatles bodi. Öns upbär från 1336, äldst i England.

Puben måtte ha tilltalat Anders Källgård. Han är en resenär i den gamla stilen, en tåg- och båtälskare med flygskam som saknar smartmobil. Vem fixar hans biljetter?

Ivar i Kalmar, legenden på Cent-ralens Resebutik, citerad i en fär-gstark starta: "Nu ska vi se här... då ska jag stada upp mitt spelverk... tiden är inget att klaga på...". Tiden är inget att klaga på, det boken heller, än mindre platsen, oavsett vilken.

Någon gång händer det att ett utvald mål trots alla ansträngningar förblir obesökt, som Ormö i Donaus delta, ett ersläpple under pågående konflikt: "Ryska grisskepp, dra åt helvete!"

Men vare sig vinden är ljum eller regnet piskar i ansiktet, är varje

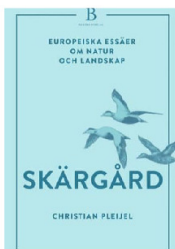

Anders Källgård har tidigare skrivit såväl reseskildringar som faktaböcker om öar.

FOTO: PRESSBILD

Facklitteratur
Anders Källgård
Öar i Europa
Carlsson Bokförlag 2025

Christian Pleijel
Skärgård
Basebo Förlag 2024

Båda böckernas bjuder på överdådig fotokonst.

företag skildrat med gott humör och flyndiga formuleringar. Ibland kunde läsaren ändå ha fått stanna ett tag till, innan hoppet till nästa klippa.

Hur blir man neso-fil? Vad är det som drar? Något i själen, en förnimmelse, en längtan, kanske en längtan hem. Med radiojournalisten **Bengt Packaléns** ord, citerade i en fotnot: "Ön som en livsmödrar"

och du lever i ett fostervatten." En annan iakttagelse har gjorts av den australiensiska författarinnan **Charmian Clift**: "On an island, eventually, you are bound to meet yourself." Tyvärr är vår tids stora gissel överturismen, där folkmassor som Egyptens gräsmattor eftersträvar mötet med det egna jaget.

Ibland alstras förstörelsen av ön själv. Ett skakande exempel är från Vathi på Ithaka; i den stora jordbävningen 1953 förstördes 80 procent av husen.

Vad gäller Ithaka framhåller **Konstantinos Kavafis** i sin berömda dikt att ön "har skänkt dig den sköna resan (-) Men hon har inget mer att ge dig." Ibland kan det kännas så, då man läser *Öar i Europa*. Eventuellt finner sig de düpsate känsloerna medan målet ännu hägrar vid horisonten?

Hur det än må vara med den sa-

Helgoland är en ö i Tyska bukten i sydvästra Nordsjön. Illustrationsbild, bilden är ej ur boken.

FOTO: TM. VAN URK/MOSTPHOTOS

ken tar inte rörelsen slut i första taget för Anders Källgård. Nästa projekt gäller Finland, som med sina 198 000 öar är silvermedaljör i kampen. En försök finns redan i avsnittet *Öar i öster*, tack vare nedslag på tre punkter i Saimen och på Kökar.

En av de tre är Suuri Jänkäsalo, där en eldsjäl vid namn **Tuomo** är outtröttligt verksam med att bygga nätverk - "en enda person kan göra stora skillnad". Motsvarande person på Kökar är **Christian Pleijel**, en inflyttad landsman till författaren.

"Han är oerhört kompetent och har ett imponerande kontaktnät på öar runt om i Europa".

En händelse som ser ut som en tanke är att också Pleijel i vinter nedkommit med en bok inom samma genre: *Skärgård*, essäer om natur och landskap, i författarens ögon "det vackraste på jorden".

Trots skönheten är Pleijel ingalunda blind för de allvarliga hot som riktar mot vårt havslandskap. "Skärgården är övergödd, överbefolkad om sommaren och underbefolkad om vintern, underfinansierad, ålderstigen, underrepresenterad och idealiserad."

Själv utför Pleijel ett heroiskt arbete som skärgårdsutvecklare, med kommunalpolitiska uppdrag och tåta kontakter med andra havsmöflutna samhällen i olika väderstreck.

Nyckeln stavas "bobarhet", ett begrepp skapat av Pleijel. I *Skärgård* gestaltas hans visioner och varma engagemang med personliga tonfall och ett spänstigt språk.

Båda böckernas bjuder på överdådig fotokonst. Min favorit i Källgård är Ithakas bländande kontur, i Pleijel är norsken över finska Utd.

Nalle Valtia